

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE RİNT VE ŞARAP İLİŞKİSİ¹

Mustafa Yunus GÜMÜŞ²

Cafer MUM³

Özet

Klasik Türk şiirinin en önemli karakterlerinden biri olan rint, divan şairleri tarafından idealize edilmiş bir tip olarak yansıtılmış ve rintlik divan şiirinin en önemli konularından biri olmuştur. Divan şairleri, rindâne görüşlerini, rint tipi, özellikle de rint-zahit çatışması üzerinden anlatmışlardır. Dünya ve ahiret kaygısından uzak bir hayat yaşadıkları için dünyaya ve ahirete ait hiçbir menfaatin peşinden koşmamış, hiç kimseye baş eğmemişlerdir. İnsanları ikiyüzlü davranmaya zorlayan bütün gelenek ve âdetlere karşı çıkan rintler, aşk ve sarhoşluktan yana tavırlarını koymuşlar ve anı yaşamanın mutluluğunu bırakmadan kendi yollarında yürümeye devam etmişlerdir. Bu çalışmada rint ve şarap hakkında genel bilgiler vererek rintlerin şaraba yaklaşımlarının nasıl olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar kelime: Klasik Türk Şiiri, rint, zahit, şarap.

Giriş

Gerçek hayatla bağını, farklı şekillerde ortaya koyan klasik Türk şiiri Türkçe, Arapça ve Farsçanın dil imkânlarını en güzel biçimde kullanan şairler sayesinde varlığını yüzyıllar boyu sürdürmüştür. Bu şiir geleneğinin en önemli tiplerinden biri olan rint, hayatı şiirin içine taşımış

- 1 Bu makale Doç. Dr. Cafer Mum danışmanlığında hazırlanan Klasik Türk Şiirinde Rintlik adlı doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.
- 2 Dr., mygumus@hotmail.com
- 3 Prof. Dr., İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, cafer.mum@inonu.edu.tr

ve farklı şahsiyet özelliği ile şairlerin iç dünyalarında gizledikleri lakayt, korkusuz ve isyancı duruşlarını şiire yansıtılmalarında aracı olmuştur. Rint, rintliğin vazgeçilmezlerinden olan şarap sayesinde kişilik özelliklerini rahatlıkla yaşayacağı geniş mecralar elde etmiş ve onunla şahsiyetini olgunlaştırmıştır. Toplum nezdinde dinî kimlikleriyle ön planda olanlar da dâhil her şair, bu geniş mecrada şarap ile birlikteliklerini sürdürmüşlerdir.

1. Rint

Türk diline ve edebiyatına Farsçadan girmiş rint kelimesinin tanımı yapılırken onun zeki, korkusuz ve kurnaz olması; kayıtsızlığı, inkârcılığı ve laubaliliği; eğlenceye düşkünlüğü, serseriliği ve sarhoşluğunun ön planda tutulduğu görülmektedir. Muhammed Beheştî, Ferheng-i Sabâ adlı eserinde rindin tanımını şu şekilde yapmıştır: “Açıkgöz, hile sahibi, zeki, korkusuz, kayıtsız, lâubâlî.” (Beheştî, HŞ. 1371, s. 515). Ferheng-i Ziyâ adlı eserinde Ziyâ Şükûn rindi hiçbir şeye bağımlı olmayan, ilişkisiz ve zeki birisi olduğunu; dış görünüşü itibarıyla kötü, fakat aslen iyi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Şükûn, rindin inkârcı ve sarhoş olduğunu da eklemiştir (Şükûn, 1984, s. 1018). Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türki’de rindi şöyle tanımlamıştır: “1: İşret ve sâir şeylerden ihtirâz etmez lâubâlî adam, harâbâtî. 2. Zâhiren lâubâlî ve gayr-i muhteriz görünen ve ehl-i dil adam” (Sami, 1317, s. 671). Arif Etik’in hazırladığı Farsça-Türkçe lügatte rindin akıllı ve kurnaz olduğu; ancak maneviyata inanmayan ve içki içen bir kişi olduğu belirtilmiştir (Etik, 1968, s. 205)⁴.

Rindin laubali-meşrep, kayıtsız ve inkârcı özelliği hemen bütün sözlüklerde ifade edilmiştir. Onun tenkitçi davranışlarıyla tanınmasının yanında gerçekte iç huzurunu arzulayan bir karaktere sahip olduğu ve bu davranışa uygun bir şekilde yaşadığı da belirtilmektedir (Pakalın, 1993, s. 48). Tasavvuf Terimleri Sözlüğü’nde rint için özetle şunlar söylenmektedir: “Halkın hakkındaki söylediklerine aldırmandan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü, ilimle dolu olduğu

4 Bu paragraftaki sözlük bilgileri Cafer Mum’un hazırladığı Hâfız-ı Şirâzî ve Bâki’de Rindlik adlı yüksek lisans tezinden aktarılmıştır.

hâlde halktan biri gibi sade yaşayan hakîm, bilge kişi. Rintler daha çok melamîler ve kalenderler gibi gelenek ve göreneklere aldırılmadan geniş bir hürriyet ve gönül rahatlığı içinde yaşar.” (Uludağ, 1991, s. 437).

Şuara tezkirelerinde ise rint kelimesini doğrudan doğruya tanıtan, onun hayat felsefesini ortaya koyan açıklamalar bulunmamakla birlikte bu eserlerde geçen ve rint kelimesini karşılayan diğer kelimeler ve terkipler rint hakkında genel bir fikir vermektedir. “ayyâş, ehl-i işret, tab-ı latif, bî-tekellûf-şive, zarif, evbaş, kallâş, bî-pervâ, lâubâli, şûride vb.” kelime ve terkipler bunlara örnektir (Tolasa, 1983, s. 141).

Şairler şiirlerinde her zaman rintlikten yana bir duruş sergilemişler ve rint, divan şairinin benliğini, kimliğini yansıtan bir “tip” hâline gelmiştir. Bununla birlikte gerçek hayatlarındaki konumları ne olursa olsun şairler, şiirlerinde dünyanın şaşaaından ve maddi beklentilerden uzak görünme gayreti içinde olmuşlardır. Belki hayatları boyunca buldukları konum veya inançları gereği hiç alkollü içecek kullanmayan şairlerin bile rindane şiirlerinde meyhaneden çıkmadıkları, şarap ve sevgiliden vazgeçemedikleri görülmektedir. Bu şairlerin kendi hayatlarına dâhil etmedikleri bu kavram ve mekânlardan bahsetmelerinin nedenlerinden birisi de hakikati tasavvufi remizler ile göstermektir. Şairlerin gerçek hayatlarında rindane bir yaşam tarzına uygun davranmaları neredeyse hiç mümkün olmadığı için en azından şiirlerinde bu tavrı sergilemek istemeleri onların rindane şiir yazma nedenleri arasında gösterilebilir (Levend, 1984, s. 558).

Rintlik, bir bakış açısı olarak değerlendirilebilir. Bir insanın hayata bakışı, yaşam kalitesinin değişiminde etkin rol oynar. Mutlu olmak isteyen insan, hayattan zevk almanın yollarını arar. Her zaman aynı olmasa da güzel bakan, güzel görür düsturu ile zorlukların üstesinden gelir. Kişiden kişiye farklılık gösteren bu durum, insanın kendi içinde bile değişiklik gösterebilir (Top vd., 2003, s. 16). Toplumun değer yargıları, normları, yasakları ile birlikte kişinin iç dünyasındaki değişimler, bu değişikliklere neden olur. Çünkü toplum, bireyi şekillendirir ve onun yaşam tarzını belirler. Bazen toplumdaki bir grup, cemaat veya teşkilatın baskı, yönlendirme ve şiddet olarak ortaya koyduğu bu

biçimlendirme, bireyi ve toplumu yönlendirmeyi amaçlar ve genellikle başarılı olur (Çetin, 2010, s. 85). İşte rintlik, toplumun belli bir kesiminin koymuş olduğu bu kurallar karşısında farklı tutum sergileyen, kuralları hiçe sayan bir bakış açısıyla farklılığını ortaya koyan bir anlayışın adıdır. Rintlğin özelliklerini üzerinde taşıyan kişi, kendisini kısıtlayan her şeyin karşısında yer almaktadır. Hayattan zevk almayı, doğuştan getirilmiş ve değiştirilemez bir özellik gibi bünyesinde barındıran insan, yaptığı ve yapacağı bütün davranışlarda bu farkındalığını ortaya koyarak yaşamını sürdürür.

Pürcevadi, rint ve rintlik kelimelerinin, çok eskiden beri kullanıldığını, rint kelimesinin sözlüklerde zeki ve kurnaz; kayıtsız ve laubali bir kimse ya da genel ve toplumsal kurallara uymayan kimse olarak geçtiğini söyler. Bununla birlikte rintlerin sadece kayıtsız ve laubali olmadığını onların inkârcı kişiliklerinin de gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgular. Çünkü sadece laubali ve kayıtsız olmaları yönüyle değerlendirilmesi onların dışa yansıyan davranışlarını gösterir ve bu şekilde rintlerin psikolojik ve zihinsel yönünü ortaya koymamış oluruz. Pürcevadi'ye göre inkârcılık, insanın yaradılıştan getirdiği bir tutumdur. İnsanın dış dünyası, iç dünyasının kontrolündedir ve inkârcılık davranışının ortaya çıkması da insanın iç âlemini ilgilendirir. Yani denilebilir ki rintlerin kayıtsız, laubali ve inkârcı olması herhangi bir yanlış gelenek ve eğitimin sonucu değildir (Pürcevâdî, 1998, s. 227). Rint, yaradılıştan gelen ve bir türlü engelleyemediği bu davranışları içselleştirmiştir. O, toplum içinde farklı görünmek, farkındalık oluşturmak amacıyla değildir. Psikolojide bir problem olarak ortaya konan inkârcılık, sahte mutluluk elde etmek amacıyla hayal kurma, kabullenmeme şeklinde ifade edilmektedir (Ersever, 1992, s. 582). Rintlerin insanların ilgisini çekmek gibi bir arzusu yoktur. Tabiatı gereği rint, umursamaz ve vurdumduymaz bir şekilde görünmekte olup, kendisine fayda sağlayacak hiçbir durum içinde bulunma gayretinde değildir.

Birçok şaire göre rintlik, bir yaratılış ve tabiat meselesi; ezeli bir kismet ve alınyazısıdır. Bu yüzden ondan vazgeçmek mümkün değildir; hatta rintlği terk etmek veya etmemek insanın elinde olan bir şey olarak

da görülmemektedir. Nitekim şairler, rindane bir hayatın en önemli unsurlarından olan şarap ve sevgiliyi terk edememelerinin sebebini açıklarken, rintliğin bir bakıma alın yazısı gibi olduğunu söyleyerek bu davranışlarını savunmaya geçmişlerdir (Mum, 1998, s. 45). Rint, bu alın yazısını gönüllü bir şekilde sahiplenmiştir. Belki de bu yüzden hiçbir baskı ve zorlama onu yolundan çevirememekte, davranışlarından geri adım attırmamaktadır.

Rindin dünya görüşünün temelini hayatın gelip geçiciliği düşüncesi oluşturmaktadır. Hayat geçici olduğundan kişi bu hayatın tadını çıkarmaya ve mutlu olmaya bakmalı, hiçbir şeyin kaydına düşmemeli, her türlü üzüntüden ve acıdan uzak durmalıdır (Mum, 2004, s. 132). Bu görüş, rindin iç dünyasına huzur vermekte ve onun mutlu olmasını sağlamaktadır.

Rindin özelliklerinden olan maddeyi önemsemek ve maddiyattan uzaklaşmak, tasavvuf yolunda bir aşama olarak karşımıza çıkar. Ancak burada şunu söylememiz gerekir; rintlik bir meşreptir. Rintmeşrep insan, yapmış olduğu davranışlarda hiçbir amaç ve fayda gözetmediği gibi onu bir başkasına şirin görünmek, taltif edilmek, mevki ve makam kazanmak gibi amaçları da bulunmamaktadır. Rint, sadece dünyadan zevk almak istemektedir. Bununla birlikte rindane bir yaşantıyı benimsemiş insanlar, kendilerini kısıtlayan her şeye karşı durmuşlar ve her hâlükârda mutlu olabilmenin bir yolunu bulmuşlardır. Onların varlığını sürdürmesinde sarayın önemli bir yeri bulunmakta ve rindin istediği hayat şartlarının saray içinde sağlanabildiği görülmektedir (MENĞİ, 1985, s. 17-18).

Rintlik hakiki aşk ile mecazi aşk, dışa aldırma, parayı hor görme, kıyafeti önemsememe, hayattan kam almayı bilmek, zühdde karşı tavır almak, güzele ve güzel olan her şeye gönül bağlamak, dünyalık hiçbir menfaat için yaşam tarzından taviz vermemek gibi birçok unsuru kendi bünyesinde toplamıştır. Bu unsurların hepsi rinde yakışmaktadır ve onun özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Şarap

“Şarâb” Arapça bir kelime olup Arapçanın yaygın olarak kullanıldığı bölgelerde genel anlamda içecek kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Fakat zaman içerisinde anlam değişmesine uğrayarak üzüm suyundan yapılmış içkiyi karşılayan bir isim olarak da kullanılmaya başlanmıştır.

2.1. Dinî ve Mitolojik Kaynaklarda Şarap

Şarabın tarihî gelişiminde mitoloji önemli kaynaklar arasındadır. Mitolojik kaynaklarda şarabın icadı ile ilgili iki farklı şahsiyet öne çıkar: Dionysos ve Cem. Yunan ve Anadolu mitlerinde yer alan Dionysos, Yunan mitolojisinde bir tanrı olarak anlatılmakla birlikte Anadolu mitlerinde kutsal bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu efsanelerine göre şarabı yapan ilk kişi Dionysos'tur. Mitolojik söylencelere göre ilk şarap şöyle yapılmıştır:

“Aziz Dionysos henüz daha küçük iken Naxia'ya gitmek üzere Helas'tan yola çıkmış. Yol uzun olduğu için yorulunca dinlenmek amacıyla bir taşın üzerine oturmuş. Önüne baktığında, ayaklarının altından yükselen bir bitki görmüş. Hoşuna giden bitkiyi birlikte götürüp yetiştirmeye karar vermiş. Bitkiyi alıp yoluna devam etmiş. Hava çok sıcak olduğundan bitki sıcaktan kurur endişesiyle onu yolda bulduğu bir kuşun bacak kemiğinin içine koymuş ve yoluna devam etmiş. Onun kutlu ellerinde asma çubuğu gelişip büyümeye başlar ve içinde bulunduğu kuşun bacak kemiğinin üstünden ve altından dışarıya taşar. Kuruyacak endişesiyle bulduğu bir aslanın bacak kemiğinin içine asma çubuğunu içinde bulunduğu kuşun bacak kemiği ile koymuş. Fakat kısa bir zaman sonra asma çubuğu daha da gelişip büyüyünce onu içinde bulduğu kemiklerle birlikte daha büyük olan bir eşeğin bacak kemiğinin içine koymuş. Sonunda Naxia'ya varmış ve orada bitkiyi içinde bulunduğu kemiklerle birlikte toprağa ekmiş. Bitki çabuk büyümüş ve çok güzel üzümler vermeye başlamış. Asmadan ilk şarabı hazırlamış ve insanlara içmeleri için vermiş. Bir de bakmış ki şaraptan içenler kuşlar

gibi ötmeye, daha fazla içenler aslan gibi kendilerini güçlü hissetmeye ve daha da fazla içenler eşek gibi olmaya başlamışlar.” (Özdemir, 1993, s. 149-150)

İran mitolojisine göre ise şarabın ve kadehin mucidi Cem (Cemşîd)'dir. Pişdâdiyan sülalesinin dördüncü padişahı olan Cem, İran mitolojisine göre yaklaşık bin yıl yaşamıştır. Şehname'de Cem'in demiri yumuşatarak savaş aletleri yaptığı; keten, ibrişim ve kıl ipliğini kullanarak değerli kumaşlar ürettiği; farklı tuğla yöntemleri kullanarak saraylar yaptırdığı anlatılmaktadır (Şişman & Kuzubaş, 2007, s. 126). Efsaneye göre Hz. Nuh zamanında yaşayan Cem, askerleri ile birlikte ava çıktığında gökyüzünde ayağına yılan sarılmış bir kuş görür. Bunun üzerine Cem, okçularına kuşa zarar vermeden yılanı öldürmelerini emreder. Yılandan kurtulan kuş gözden kaybolduktan kısa bir süre sonra birkaç tohumla Cem'in yanına geri döner. Kuştan alınan bu tohumlardan yetişen asmalardan üzüm elde edilir. Herkesin severek yediği bir yiyecek hâline gelen üzümün, çok beklediğinde sularının köpürdüğü ve tadının ekşidiği fark edilir. Hasta bir kadın, ağrılarından kurtulmak için üzüm suyundan içtikten sonra farklı ruh hâlleri yaşayarak kendinden geçmesini Cem'e anlatır. Cem de üzüm suyunu bekletmek suretiyle içmeyi adet hâline getirmiş ve bu şekilde şarap ortaya çıkar (Bahadır, 2012, s. 15).

Şarabın tarihî gelişimini anlatan diğer kaynaklar ise dinî kaynaklardır. İnsanın yaratılışı ile birlikte teşekkül etmiş ve insan hayatını olumlu anlamda şekillendirmeye çalışan dinî kaynaklarda da tıpkı mitolojik kaynaklarda olduğu gibi şarap ile ilgili hikâyeler anlatılmaktadır. Tevrat'a göre ilk defa şarap yapıp içen Hz. Nuh'tur ve hikâye şu şekilde geçmektedir:

“Nuh çiftçi oldu. İlk defa bağ yetiştiren odur. Aynı zamanda (üzümden yaptığı) şaraptan da içerdi. Bir gün (şarap içip) sarhoş oldu.” (Özdemir, 1993, s. 153).

2.2. Şarap ve Edebiyat İlişkisi

Şarap, klasik Arap şiirinin belli başlı konuları arasında yer almaktadır. İslamiyet, şarabı konu edinen şairler için bir milat olarak değerlendirilebilir. İslamiyet'ten önce şarap şiiri yazan bazı şairler, İslam dinini kabul ettikten sonra bu konuda şiir yazmaktan vazgeçmişlerdir (Canım, 1998, s. 22). Alkollü içeceklerin yasak edilmesiyle birlikte şarap şiirleri eski önemini yitirmiştir. Fakat Emeviler döneminde sosyal hayattaki müreffeh havanın etkisiyle birlikte toplumun şaraba bakışı değişmiş ve şarap, şiirlerdeki eski önemini kazanmaya başlamıştır. Emevi şairleri “hamriyyat” şiirleri yazmaya başlamış ve şarabın Arap edebiyatındaki durgunluğunu ortadan kaldırmışlardır. Hatta Naveci'nin Halbatü'l Kümeyt adlı eserinde şarabın isimlerinden, nasıl kullanıldığından, yararlarından, adabından, meclislerden ve sakilerden bahsettiği görülmektedir (Canım, 1998, s. 25; Bahadır, 2012, s. 31).

Fars edebiyatındaki şarabın durumu da Arap edebiyatından farklı değildir. İran'da Sasaniler döneminden beri şarap şiirleri yazılmakta olup İslamiyet'in kabulüyle birlikte şarap şiirleri neredeyse hiç yazılmamıştır. Bununla birlikte Gazne saraylarında içki meclislerinin düzenlenmesi ve Fars şiirinde gazel nazım şeklinin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, şarabın şiire tekrar girdiği görülmektedir (Bahadır, 2014, s. 46).

Klasik Türk edebiyatı, Türklerin İslam dinini kabul ettiği döneme kadar, sözlü bir şekilde varlığını korumuştur. Türklerin yazılı hayata geçişi, İslamiyet'in kabulü ile hemen hemen aynı zaman aralığına denk gelmektedir. Bundan dolayı klasik Türk edebiyatının ilk dönemlerinde, İslam'ı öğrenmek ve öğretmek amacıyla Arapça ve Farsça eserlerin Türkçeye tercüme edilmesinin yoğun bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu dini içerikli metinlerle birlikte Arap ve Fars edebiyatlarının geleneğinde mevcut olan şarap ve şarap hakkında yazılmış edebî, tasavvufi fikirler de edebiyatımıza girmeye başlamıştır. Klasik Türk edebiyatının ilk eserlerinde de şarap kavramlarının geçtiği bilinmektedir (İnalcık, 2011, s. 67).

Türk edebiyatına “şarap” kavramı, Müslüman olan diğer milletlerin edebiyatlarıyla doğrudan iletişime geçmelerinin bir sonucu olarak

tasavvufi motiflerle işlendikten sonra girmiştir. Fakat şarap kavramı, Arap ve Fars edebiyatlarında da olduğu gibi, bizim edebiyatımızda bazen gerçek anlamında bazen de tasavvufi anlamıyla kullanılmıştır. İslami bir bakış ile yorumlanmasıyla birlikte şarap kavramı, edebiyatın bünyesinde tasavvufi bir karaktere bürünmüş ve şiir geleneğimizde varlığını bu şekilde sürdürmüştür. Bununla birlikte şarap, farklı anlam daireleri ortaya çıkarmış, neredeyse bütün şairlerin vazgeçemediği bir mazmun olarak edebiyatımızın vazgeçilmez konuları arasında yerini almıştır (Bahadır, 2014, s. 46).

3. Rint ve Şarap İlişkisi

Şarabın mayalanmasının doğal bir şekilde gerçekleşiyor olması, şarabın insanlığın var oluşundan bugüne kadar içilen en eski içeceklerden biri olduğunu göstermektedir. Dinî ve tarihî kaynaklara bakıldığında şarabın insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir. İnsanların tarım yapmaya başlamalarıyla birlikte tahılların hammadde olarak kullanıldığı farklı alkollü içecekler üretilmiştir. Fakat şarap, diğer alkollü içeceklere göre daha hızlı ve daha kolay üretilmesi nedeniyle en çok tercih edilen içki türü olmuştur. Tarihî kaynaklarda Mezopotamya’da yaşamış kavimlerin şarap ve bira üretip kullandıkları görülmektedir. Hammurabi döneminde ve hatta ondan daha öncesine dayandırılan içki içmeyi ve içki içilen yerleri düzenleyen kanunlar bulunduğu görülmekte olup buna dayanarak içkinin resmi tarihinin ne kadar eski olduğu söylenebilir (Bozkurt, 2000, s. 455; Bahadır, 2014, s. 13).

Rintlîğin doğuşunun, şarabın üretilmesi ile doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu yüzden İran mitolojisi kahramanlarından Cemşid’in katkısı göz ardı edilemez. Cemşid, üzümü yetiştirdikten sonra üzümün suyunu sıkarak çıkan sudan şarabı elde etmiştir. Cem ve yanında bulunan kişiler Cem’in yaptığı üzüm suyundan içince sarhoş olurlar. İnanişâ göre içki içme geleneği böyle başlamıştır. Bu inaniştan yola çıkıldığında rintlik ile içki içme arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Hayatta mutlu olmak için çabalayan bu insanlar için, mutluluğun temel kaynağı içkidir. İçkinin bulunmadığı yerde

mutlu olabilmenin imkânı yoktur. Çünkü içki, sarhoş etme özelliği sayesinde insanın içinde bulunan daha güzel bir hayat yaşama özleminin giderilmesine katkıda bulunmaktadır (Mengi, 1985, s. 19).

Elindeki kadehi hiç bırakmayan rint için şarap, çevresinde olup bitenlere kayıtsız kalabilmenin, insanların baskısından kurtulabilmenin en önemli vasıtası olarak görülmektedir. Şarap, dinin ve toplumun baskılarını dizginlemek için bir kurtuluş yoludur (Aygün, 1993, s. 4).

Doğu edebiyatlarında şarabın etkisiyle eğlence ve içki meclisleri ön plana çıkmış, şairler sevgilileriyle bir araya gelmenin mekânı olarak içki meclislerini seçmişlerdir. Bu özelliği göz önüne alındığında meclis, sadece şarap içilip eğlenilen bir yer olmaktan çıkıp, âşık ve sevgili arasında bir köprü görevi de görmektedir. Rintler, aşk şarabını ilk kez bu meclislerde içip aşk sarhoşu olmuşlardır. Bu sarhoşluğun sonucunda âşık, olan biteni umursamaz ve aşkından başka hiçbir şeyi önemsemeyen hayatını devam ettirir. Çünkü âşık, aşkına sadık kalacağına dair sevgilisine söz vermiştir. Dini ve tasavvufi edebiyata göre rint, ezel sakisinin vermiş olduğu şarap ile sarhoş olmuş ve hâlâ o sarhoşluğun etkisinde olup ayılamamıştır. Bu sarhoşluğun, rindin harabat ehli olmasıyla birlikte, dünyada da devam ettiği ifade edilmektedir (Pala, 1992, s. 108).

3.1. Rintlerin Şaraba Bakışı

Rintler için şarap, sevgili kadar kıymet verilen bir unsurdur. Nedîm'e göre rintler şarap ve sevgilinin bir arada bulunmasını Allah'ın büyük bir lütfu olarak değerlendirmekte, şarap içmek için hiçbir bahane aramamaktadır:

Destide duhter-i rez destde duht-ı merdüm

Kime el verdi felek böyle begim dünyâda (Nedîm D., 340: G. 129/3)

Sunmadan sâgarı sâkî düşerim ayağına

Hasretim bâdeden efzûn iken ibrâmında (Nedîm D., 340: G. 128/6)

Şair, irfan sahibi olmayan zahitlerin durumunu anlatırken üzümün şarap oluncaya kadar geçtiği safhaları hatırlatır. Bu aşamalar, insanların olgunlaşması yolunda çekeceği sıkıntılarla ilişkilendirilmektedir.

Gâlip, insanın elde etmek istedikleri uğruna bir şeylerini feda etmeden, bu amaçlarına ulaşmasının mümkün olamayacağını düşünmektedir:

Kolay mı zâhid-i turş ola sâhib-i irfân
Neler görür ser-i gûre şarâb oluncaya dek (Ş. Gâlib D., 336: G. 174/2)

Şarap, ateş saçan bir su olarak görülmüş ve cehennemle omuz omuza yürüyen bir okyanusa benzetilmiştir. Fakat onun bu özelliğinin yanında insanı keder ve dertlerinden uzaklaştıran niteliği de vardır ki bu durum rintleri kopmaz bir şekilde şaraba bağlamıştır:

Sâkî getir ol âbı ki âteş-hurûş ola
Her bir habâbı kulzüm-i Dûzah-be-düş ola
Mevc-i safâsı şu'le-i Kevser-fürûş ola
Nakş-ı gül-i piyâlesi mahv-ı nükûş ola
Ser-mest-i andelîbi gürûh-ı sürûş ola
Bu bahr-ı hûn ki dildir ana cür'a-nûş ola
Keşf etdim ol ferâhla gam-ı dilsitânımı
Destûr olursa söyleyeyim dâstânımı (Ş. Gâlib D., 167: TrkB. 4/2)

Ateş ve suyun birbirine uygunluğu sadece şarabın tabiatında bulunur. Rintlerin şarap ile bu kadar etkileşim içinde bulunmalarının nedeni, mizaçlarının ateş ve suya uygun olmasındandır:

Gelir muvâfık-ı rindân mizâc-ı âteş ü âb
Ki tab'-ı bâdededir imtizâc-ı âteş ü âb (Ş. Gâlib D., 245: G. 17/1)

Rintler şarabı mihenk taşı olarak görmektedir. Güzel özelliklerle donanmış insanların, meyhaneye gelmekle bu özelliklerinde herhangi bir bozulma meydana gelmez:

Dirler mihak şarâba harâbât erenleri
Şâd ol gönül ki altun adun bakır olmadı (Necâtî Bey D., 418: G. 600/3)

Rintler, hem dünyada hem de ahirette mutlu olma yolunun, şarap içip sarhoş olmaktan geçtiğine inanır. Şarap kadar mutluluk verecek başka bir şey yoktur. Devrin sıkıntı ve kederlerinden, endişelerinden kurtulmanın yolu şarap içmekten geçmektedir. Bu sıkıntılardan uzaklaşmanın başka bir yolu bulunmamaktadır. Çünkü şarap, zehirlenmiş

ruhun panzehiri gibidir (Ayrıca bkz. Bâkî G. 261/1, G95/7; Ahmed Paşa K. 38-5/1; Necâtî Bey G. 294/1, G. 162/4):

Bir câm dolduram yine mehdin şarâbıyla
İki cihânı mest-i safân eyleyem senin (Ahmed Paşa D., 38: K. 6/9)
Hücûm-i gamda bana anı etdi zevrâk-ı mey
Kim etmedi anı tûfân olanda keştî-i Nûh (Fuzûlî D., 218: G. 54/3)
Bir nefes hem-dem olup def'-i melâl eyleyecek
Bulmadum dünyede câm-ı mey-i hamrâdan yig (Bâkî D., 261: G. 261/4)
Gamdan halâs ister isen gel Necâtîyâ
Dil cür'asını câm-ı mey-i ergavâna at (Necâtî Bey D., 165: G. 33/7)

Sonu olmayan ve hiç kimseye kalmayacak bir dünya için bu kadar sıkıntı çekmenin gereksiz olduğuna inanan şairler, geçici dünyanın meşakkatlerinden kurtulup, şarap içmeyi tavsiye ederler:

Kayd-ı 'âlemden halâs ol câm-ı mey nûş eyle kim
Niceler nâ-bûd olur dünyâ bu dünyâdur yine (Bâkî D., 382: G. 455/5)
Aşk câmını tut cihândan geç
Kıl Necâtî mey ile def'-i melâl (Necâtî Bey D., 303: G. 340/5)

Şarap içen rintler, kederlenmeyi bir kenara bırakıp, dünyanın yükünü çekmekten uzaklaşmışlardır. Gam denizinden geçmek için ihtiyaç duyulan gemiye benzetilen şarap, insanlara ferahlık verir, onları neşelendirip tasa ve kederlerini ortadan kaldırır. Zahitlerin cennete kavuşma hasretiyle canlarını verdiklerini söyleyen Nedîm, rintlerin bir kadeh şarap ile bütün dertlerinden kurtulduklarına değinmektedir (Ayrıca bkz. Bâkî G. 404/5; Fuzûlî G. 205/6; Fehîm G. 293/4, Msm. 8/6; Necâtî G. 357/4, G. 461/1):

Bâr-ı girân-ı gussayı çekmez şu kimse kim
Sahn-ı çemende gül gibi ritl-ı girân çeker (Bâkî D.,198: G. 154/6)
Geçmege bahr-i gamdan ey sâkî
Zevrâk-ı mey gibi sefine gerek (Bâkî D., 274: G. 282/2)
Zâhid ölür gider gam-ı havz-ı behiştten
Biz bir kadeh şarâb ile def'-i gam eyleriz (Nedîm D., 299: G. 49/4)

- **Şarabın aşk içkisi olarak görülmesi**

Şarap, aşk içkisidir. Fehîm, bunun ezelden beri bilinen bir hakikat olduğunu söylemekle birlikte şarabın, aşkın ve âşıkların teklifsiz bir dostu olduğunu ifade etmektedir:

Akl u cân u dîn ü dil nâ-mahrem-i uşşâk iken
Bî-tekellûf râz-ı aşka yâr-ı mahremdür şarâb (Fehîm D., 322: G. 14/5)

Olmadan âbisten-i tıfl-ı mevâlid ümmühât
Tâ ezelden bâde-i aşk ile tev'emdür şarâb (Fehîm D., 322: G. 14/2)

- **Şarabın onu içenin aklını başından alması**

Şarap, kişinin aklını başından alır ve davranışlarını kontrol etmeye başlar. Meclisteki çalgıların sesi ve şarkıların nağmeleri, şarabın etkisini arttırır; bununla birlikte sarhoşlar akıllarını kullanamaz hâle gelirler. Fehîm, bir kadeh ile sarhoşların akıllarının başlarından gittiğine vurgu yaparken; Gâlip, onların şarap meclisinde adlarını unutacak bir hâle geldiklerini ifade etmiştir:

Sâkiyâ hûşum alan zemzeme-i çeng midir
Yoksa destindeki peymâne-i gül-reng midir (Nedîm D., 287: G. 28/1)

Bir kadeh dahi gül-efsûn verüp aldı aklum
Ne arak nûş iden itmez lebin âlûde-i nûş (Fehîm D., 496: G. 144/12)

Halka-i bezm-i meyde güm-nâmım
Mevc-i girdâb n'idiğın bilmem (Ş. Gâlib D., 367: G. 226/5)

- **Şarabın korkuyu ortadan kaldırması**

Mitolojiye göre ilk insan Âdem asma çubuğunu diktiğinde Şeytan bir aslan kesip onun kanıyla asmayı sular (Özdemir, 1993, s. 138).⁵ Bu inanışa göre aslana ait özellikler üzümünden yapılan şarabı içenlere geçmektedir. İşte rint, içtiği şarabın etkisiyle bütün korkulardan arınır ve

5 “İnsanoğlunun atası Âdem, asma çubuğunu ilk defa diktiğinde lanetlenmiş Şeytan yüzü sevinçten kızarmış halde gelip bir tavus kurban eder ve hayvanın kanıyla Adem'in diktiği asma çubuğunu sular. Asma gelişip yaprak verdiği zaman Şeytan gelip bir maymun kurban eder ve maymunun kanıyla asmanın kökünü sular. Sonra korukları belirince Şeytan bu sefer bir aslan keser ve onun kanıyla asmayı sular. Koruklar, çiçeklerin suya kanmış tomurcukları gibi aslanın kanıyla beslenir. Üzümler olgunlaştığında Şeytan sevinerek gelir, bir domuz kurban eder ve onun kanıyla asmayı sular. Burulan dolayı şaraba bu dört hayvanın nitelikleri geçmiştir.”

âşıkların gitmekten çekindiği sevgilinin mahallesine korkusuzca gider.
Onu böyle cesaretli kılan şey şaraptır:

Ser-i kûyuna şarâb içmeyicek varımazın
Ten-i hâşâkümi ol gülşene bu su getirür (Necâtî Bey D., 231: G. 179/2)

• **Şarabın utanmayı ortadan kaldırması**

Şarap utanma duygusunu ortadan kaldırır ve rintlerin cesur bir şekilde hareket etmesini sağlar. Bundan dolayı rintler sevgililerinin de, tıpkı kendileri gibi, şarap içip rahat davranmasını isterler:

Çeküp bir iki sâgar şişe-i nâmûsu sındırsak
Dil-i serdin biraz uşşâka germ etsek ısındırsak
Seni ağyârdan bir iki gün alsak salındırsak
Ne var bir turfa satsak serv-i nâzım biz de yârâne (Nedîm D., 262: Mm. 38/3)

Şikest etdi zücâc-ı tevbemi bir âteşin mey ki
Nâsuh ol bâdenin rind-i kadeh-peymâlarındandır (Nedîm D., 296: G. 43/3)

Sen de bir vakt ola nûş-ı mey-i nâb eyleyesin
Gülesin açılâsın ref ‘-i hicâb eyleyesin (Nedîm D., 324: G. 99/1)

• **Şarabın baştan çıkarıcı olması**

Şarabın etkisiyle ortaya çıkan sarhoşluk, kişilerin normalden farklı davranmalarına neden olur. Sevgiliye kavuşma arzusuyla yanıp tutuşan ve bu yüzden mantıklı davranmayı bir kenara bırakmış olan rintler, sarhoş olduktan sonra kendilerini kaybederek toplumsal normlara uygun olmayan davranışlar sergilerler. Çünkü şarabın bulunduğu yerde sabır, tahammül, züht ve doğruluğa yer yoktur:

Aklım esâsın eyledi fikr-i lebün harâb
Başdan çıkardı âhir o bi-çâreyi şarâb (Necâtî Bey D., 54: K. 3/38)
Bâde-i hamrâ ile çeng ü neye virdi ‘amel
Tevbe vü zühd ü salâhı eyledi bi-kâr gül (Necâtî Bey D., 82: K. 15/9)
Hâne tenhâ elde sahbâ kelle germ ü yâr nerm
Âh ey sabr u tahammül ba’d-ezin yâhû sizi (Nedîm D., 357: G. 158/4)

- **Şarabın beyne tazelik vermesi ve zihni canlı tutması**

Rintlere göre şarap, insan beynine tazelik verir ve zihni canlı tutar; idrak aynasının parlamasını sağlar. Sarhoşluktan sersemlemiş rintleri kendine getirir ve onların gözünü açar (Ayrıca bkz. Necâtî Bey G. 618/6; Şeyh Gâlib G. 34/2):

Açar her lahzada bin rind-i mahmûrun gözün hâlâ

Habâb-ı mey değilken dahı tıfl-ı mekteb-i mînâ (Ş. Gâlib D., 238: G. 6/6)

Kavliyle ‘amel eyleme her zâhid-i huşgün

Tartîb-i dimâg etmege nûş eylegil ammâ (Ahmed Paşa Divanı, 106: K. 37/32)

Mey içüp virmedün âyîne-i idrâke cilâ

Gider ey şeyh-i riyâ-pîşe bu idrâk degül (Bâkî D., 291: G. 309/4)

- **Şarabın gizli sırları ortaya çıkarması**

Rintlerin mecliste gizli sırlarını paylaştığı tek arkadaşları, şaraptır. Nedîm’e göre şarap, meclis ehlinin mahremi gibidir ve ondan gizli saklı hiçbir durumları sözkonusu değildir:

Hep anun ile söyleşiriz râz-ı derûnu

Meclisde bizim duhter-i rez mahremimizdir (Nedîm D., 293: G. 38/3)

Sarhoş insanlar ne söylediklerinin farkında değildir ve bilinçsiz bir şekilde gönül sırlarını ortaya çıkarabilirler. Bundan dolayı sarhoş rintler, aşklarını halka açıklamaktan korktukları için şarabı bile bırakmayı düşünmektedirler:

La’li tuyurdı hiç değil agzı sırrını

Kim gizlü râzı fâş eder olur şarâb-ı nâb (Necâtî Bey D., 55: K. 3/41)

Değil takvâdan etsem bâde terkin vehmim andandır

Ki izhâr eyleyem halk içre aşkın nâgehân ser-hoş (Fuzûlî D., 264 G. 131/3)

- **Şarabın ömrü uzattığına inanılması**

Rintlere göre şarap, insanın ömrüne ömür katar; onlara ölümü unutturur ve yaşama sevinci verir:

Hayât-efzâdürür bâd-ı bahâr u bâde-i sâkî

Bana şöyle gelir ki ölmek yalan oldu yalan şimdi (Necâtî Bey D., 407: G. 575/2)

Sundılar bir cür'a kim bin yıl yaşar içen temâm

Bu perî-rûlar Necâtî bizi âdem sandılar (Necâtî Bey D., 183: G. 74/7)

• **Şarabın onu içenlere can bağışlaması**

Şarabın ruh ile aynı mayadan geldiğini ve Hz. Meryem'in sütü olduğunu düşünen rintler, şarabın canlar bağışladığını ve bu yönüyle hayat suyunu ve Kevser şarabını unutturduğunu söylemektedirler. Ayrıca Fuzûlî, Hz. İsa'nın ölüleri diriltten özelliğini de şaraba yüklemiştir (Ayrıca bkz. Necâtî Bey G. 198/4):

Katrasın nûş eyleyen İsí-i cân-bahş olmada

Rûh ile hem-mâye gûyâ şîr-i Meryemdür şarâb (Fehîm D., 322: G. 14/4)

Mürde-i derd ü gama cânlar bağışlar cür'ası

Sâkiyâ bi'llâh mey-i hamrâ dem-i İsâ mıdur (Bâkî D.,175: G. 120/3)

Verir emvâta ihyâ bâde gûyâ kim çıkıp her dún

Salar feyz-i Mesihâ bâdeye hum-hâne huffâş (Fuzûlî D., 372: G. 303/6)

• **Şarabın gönül kirlerini temizlemesi**

Şarap, gönülde hile ve kin bırakmaz ve kalbin temizlenmesini sağlar. Gönül aynasının kirlerini, tıpkı bir sabun gibi temizleyen şarap, insanın sıkıntılarından kurtulmasını sağlar. Gâlib, rintlerin şarap sayesinde temiz kaldıklarını ifade etmiş; Fuzûlî ise onların bu temiz hâllerini sürdürmeleri için şarap meclisini terk etmemeleri gerektiğini düşünmektedir. (Ayrıca bkz. Fuzûlî G. 266/7; Nedîm G. 45/1):

Câm gibi diler isen k'ola kalbün sâfi

Çeke gör sofî safâ ile şarâb-ı sâfi (Bâkî D., 435: G. 541/1)

Komadı dilde gill u gış mey-i nâb

Ne güzel hâsiyetlü şerbet olur (Bâkî D., 158: G. 93/4)

Çirk-i riyâ-yı huşk ile ter-dâmen olmayıp

Deryâ-yı meyde tâ'ib u tâhir olmuşuz (Ş. Gâlib D., 310: G. 127/2)

Olma gâfil dürd-keşler sohbetinden ey gönül

Ger dilersen edesin âyîne-i idrâki sâf (Fuzûlî D., 278 G. 151/2)

- **Şarabın dünya ve ahiret endişesini ortadan kaldırması**

Rintler, maddi kaygı ve beklentilerinden soyutlanmış, şarap zevki sayesinde dünya sevgisi ve ahiret korkusunu bir kenara bırakmışlardır. Onların düşünce dünyasında korku, endişe, maddi ve manevi beklenti yoktur:

Ey hoş ol ser-mest kim gönlünde zevk u şevkten
Âhiret endişesi dünyâ hayâli kalmadı (Fuzûlî D., 351: G. 266/6)

- **Şarabın küfrü ve imanı değiştirmesi**

İman ve küfür arasında bir fark görmeyen rintleri bu şekilde inandırmaya sevk eden unsur, şaraptır. Gâlip'e göre sarhoşların iman ve inkâr etmek ile ilgili sabit bir inançları yoktur. O, onların iman ve küfrü tercih etme konusunda zamanla değişebilen bir anlayışlarının bulunduğunu düşünmektedir:

Ey hoş ol mest-i mahabbeti kim humâr-ı aşkdan
Bir kadeh meyle değişmiş küfrü de îmânı da (Ş. Gâlib D., 397: G. 281/2)

- **Şarabın nurların doğduğu yer olması**

Şarap, içenin güzelliğini arttırma özelliğine sahip olmakla birlikte rintler için nurların doğuş yeridir:

Cür'a cür'a mey içip zîb-i cemâl artırdın
Zerre zerre gözümün nûrun efzûn ettin (Fuzûlî D., 287 G. 162/6)
Cür'a-dân abdâla gerçi mahzenü'l-esrârdur
Rind-i dürd-âşâma sâgar matla'u'l-envârdur (Bâkî D.,135: G. 58/1)

- **Şarabın mağfiret kapılarını açması**

Günahlardan kurtulmanın ve mağfiret kapılarının açılmasının tek yolunun şarap içmekten geçtiğini düşünen Fuzûlî şarap içmeyenlerin, günahlarından kurtulamayacağına inanmaktadır:

Mey içmeden açılmaz imiş bâb-ı mağfiret
Sevgendler bu bâbda pîr-i muğân içer (Fuzûlî D., 249: G. 106/3)

- **Şarabın etkisini mahşerde bile sürdürmesi**

Fuzûlî, bu dünyada içilen şarabın etkisinin mahşerde bile devam edeceğini; bundan dolayı rintlerin Kevser şarabını arzulamayacağını

söyler. Bununla birlikte şair, ecel vaktinde bile şarap içerek hesap gününe kadar onun etkisiyle kabrinde sarhoş bir şekilde beklemeyi, kıyamet kargaşasında sarhoş ve dağınık bir hâlde durup, hesap fikri ve azap düşüncesinden kurtulmayı amaçlamaktadır:

Hasretüm yok sâkiyâ câm-ı cihân-efrûza kim

Mahşer olunca ayıtmaz bir şarâbum var benim (Necâtî Bey D., 312: G. 362/6)

Ukbâda kevser istemesin rind-i mey-gede

Dünyâda bes değil mi mey-i ergavân içer (Fuzûlî D., 249: G. 106/4)

Hoş ol ki çekem dem-i ecel bâde-i nâb

Ser-mest yatam kabrde tâ Rûz-i Hisâb

Gavgâ-yi kıyâmette duram mest ü harab

Ne fikr-i hisâb ola ne idrâk-i azâb (Fuzûlî D., 429: Rb. 47)

• Şarabın sevgilinin dudaklarına benzemesi

Şarap, sevgilinin ateş gibi dudaklarına benzer ve onun bu hâli birçok kişinin yok olmasına neden olur:

Germ-i bâzâr-ı aşk ya'nî bezm

La'l-i âteş-revâc ya'nî şarâb (Ş. Gâlib D., 247: G. 19/4)

Bezm-i safâda la'lüne mânend olunca mey

Pîr-i mugân ne cânlar eritmişdür ey sanem (Necâtî Bey D., 310: G. 358/2)

• Şarabın güzelliğın zekâtı olarak görülmesi

Şarap, sâkînin güzelliğının zekâtıdır. Bundan dolayı rintler, sâkîden birkaç kadeh şarap istemektedir:

Gâlibe bahş eyleyip sâkî zekât-ı hüsnünü

Bir iki sâgar müselles ver nisâb-ı bâdeden (Ş. Gâlib D., 382: G. 252/5)

• Şarabın ilaç gibi olması

Şarap, zahitlerin kırıcı sözlerinden insanları kurtaracak unsur olarak görülmekte, aşk acısı çekenlerin, dert ehlinin ve sarhoşların tek ilacı olduğu düşünülmektedir (Ayrıca bkz. Şeyh Gâlib G. 19/3; Necâtî Bey G. 640/1; Fuzûlî K. 32/11):

Çeşmin marîzi oldı gönül la'lüne yetür

Renc-i humâra düşdi devâdur şarâb ana (Fuzûlî D., 184: G. 2/5)

Mahmûra mey nenin gibidir bildiniz mi hîç

Şol şerbet-i hakîm ki bîmâra yaraya (Necâtî Bey D., 372: G. 498/7)

- **Şarabın birlikte bulunduğu unsurları güzelleştirmesi**

Güzellerin boy posu, onları arzulamak için yeterli görülmediği gibi kadehin güzelliği de şarap olmadığında bir anlam ifade etmez. Çünkü kadehe güzelliğini veren şaraptır:

Güzelde murâd ân olur endâm değıldür

Keyfiyyet olur meyde garaz câm değıldür (Necâtî Bey D., 229: G. 174/1)

- **Şarabın bulunduğu yere göre etkinliğinin değışmesi**

Rintlere göre şarabın küpte, kadehte veya sevgilinin dudaklarında bulunması farklı etkiler ortaya çıkarır. Bu yüzden şarabın bulunduğu yere göre rintlerin tepkileri de değışir:

Bir midir mey hum u sâgarda leb-i sâkîde

Fark eder neş'e-i irfân gönülden gönüle (Ş. Gâlib D., 396: G. 279/6)

- **Şarabın meclisi güzelleştirmesi**

Meclisteki güzelliklerin ortaya çıkması için gerekli olan en önemli unsur şaraptır:

Revnağ veremez bezme arak bâde gerekdir

Hûrşîd iledir cilve-i nûr u fer-i elmâs (Ş. Gâlib D., 312: G. 130/6)

- **Şarabın zühdün temelini yıkacak unsur olarak görülmesi**

Rintler zühdün temelini ancak şarap ile yıkılacağına inanır

Tan namâzı bâtil olur matla-ı hûrşîdden

Zühd esâsı bozılır câm-ı şarâb-ı nâbdan (Necâtî Bey D., 321: G. 383/8)

3.2. Rintlerin Şaraba Verdikleri Önem

Şarap, rintlerin karakterini oluşturan en önemli unsurdur. Onlar, zaman ve mekân fark etmeksizin şarap ile hemhâl olmuşlar ve şarabın bulunmadığı mekânlarda huzur bulamamışlar, böyle ortamlarda bulunmaktan kaçınmışlardır. Çünkü rintler, dünya hayatının verdiği

meşakatlere katlanma konusunda tahammülsüzdürler ve bundan dolayı şarap içmekten kendilerini alamazlar:

Rind olan câm alur eline müdâm
Lâle-veş nev-bahâre katlanmaz (Bâkî D., 223: G. 200/2)
Düşmesin mürğ-i hevâ sehv ile dâm-ı kesele
Beste-dil kalmayalım rişte-i tûl-i emele
Neş'emiz yoğsa dahi aşk-ı hakikatde hele
Feyz-i hikmede alıp sâgar-ı sahbâyı ele
İçelim mey sevelim dil-beri taklîd olsun (Ş. Gâlib D., 170: Mhms. 1/9)

• **Rintlerin şarap ile olan bağlarının elest meclisine dayanması**

Elest meclisinde insanların bir kısmı züht yolunu, bir kısmı şarap ve sevgili yolunu tercih etmişler. Rintlerin şarap ile olan ilişkileri elest meclisiyle başlar:

Halkun kimisi sûfî kimi mey-perest olur
Ey hâce bu muâmele rûz-i Elest olur (Necâtî Bey D., 195: G. 100/1)

• **Rintlerin şarap içme işinde ehil olması**

Rintler, şarap içme konusunda ihtisas sahibidirler ve bundan dolayı hiçbir şekilde kendilerini beğenmişlik yapmazlar:

Nev-şarâbân bir kadehle lâf-ı şâhî urmada

Rind-i dürd-âşâm olmaz olsa ger Cem hod-pesend (Fehîm D., 358: G. 42/2)

Rintlerin tek arzusu sevgili ve şaraptır; zahitlikten ve ikiyezlülükten bahsedip, zamanlarını boşa harcamazlar. Bundan dolayı onların şarap ve sevgiliyi terk etmeleri mümkün değildir. Hiçbir durum onların bu konudaki düşüncelerini değiştirmez. Yaradılışları gereği bu yaşam tarzını devam ettiren rintler, şarap meclislerinde ayrılmazlar; çünkü onlara yakışan davranış budur:

Ben zühd ü verâ'dan urmazam lâf-ı hilâf
Dâ'im ruh-ı sâde isterim bâde-i sâf
Terk-i mey ü mahbûb edebilmen mutlak
Ger etmek olur derim zihî bî-hûde laf (Fuzûlî D., 421: Rb. 2)

Rind hâk olsa dahî dürd-i hum-i bâde olur
 Ne ise koymaz elinden mey-i sahbâ eteğin (Fuzûlî D., 323: G. 221/6)
 Bezm-i şarâbdan geçemem doğrusu Nedîm
 İşret tabî'atımca tarab meşrebimcedir (Nedîm D., 280: G. 13/5)

Toplumsal düzeni bozduğu ve içenin akli melekelerini zaafa uğrattığı için şarabın haram kılındığının farkında olmalarına rağmen rintler şaraptan vazgeçmemişlerdir. Hatta Nedim şarabın bütün kötülüklerin anası olarak görülmesinin bile onların bu bakışlarını değiştirmediklerinden bahsetmektedir:

Hem-vâre humla hoş başı câm ile leb-be-leb
 Ümmü'l-habâyis olsa n'ola duhter-i 'ineb (Nedîm D., 276: G. 7/1)
 Rind-i bî-pervâlarız hussâdımız çokdur eğer
 Tевbe etmiş bâdeden derlerse bühtândır bize (Ş. Gâlib D., 408: G. 301/3)

Bâkî güzel sevmekten ve şarap içmekten vazgeçmenin, temelsiz bir görüş olduğunu düşünmektedir. Fuzûlî ise rintlerin, halkın şaraptan vazgeçmeleri gerektiğini söylemelerini önemsemediklerini ve şarap içmeye devam ettiklerini söylemektedir:

Ferâgat güzel sevmeden tevbe meyden
 Zehî re'y-i bâtil zehî fikr-i fâsid (Bâkî D.,126: G. 41/4)
 Meydân egerçi tevbe verir el Fuzûliye
 Ey serv sen kadeh sunar olsan revân içer (Fuzûlî D., 249: G. 106/6)

Fuzûlî'ye göre şarap içmeyi bırakanlar, yaptıkları yanlışın farkına varıp hemen tövbe etmelidir. Nedim, şaraba tövbe etmesinin kendisi için imkânsız olduğundan bahsederken Fehîm şarap ve sevgiliye olan bağlılıklarının mahşere kadar devam edeceğini söyler:

Dün Fuzûlî sehv edip geçmiş mey ü mahbûbdan
 Tевbe edip bu yaman işten peşimân olsa yeğ (Fuzûlî D., 283 G. 157/6)
 Seninle terk-i riyâ denli güçdür ey vâ'iz
 Şarâba tevbe Nedîm-i günâhkâre göre (Nedîm D., 336: G. 121/7)

Fehîmem ben mey ü dilberden olmam tâ-ebed fâriğ

Benem kim rûz-ı mahşer dest-der-dâmânunam sâkî (Fehîm D., 672: G. 283/9)

Belirli bir süre de olsa rintlerin şaraptan uzaklaşmaları oldukça sıkıntılı bir durumdur. Bundan dolayı alışkanlıklarını terk etmek onlara ciddi bunalımlar yaşatır:

Neler çeker Ramazân içre 'ıyde dek göresin

Nedîm terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek (Nedîm D., 307: G. 62/5)

Şarap ve sevgiliden vazgeçmek doğru bir davranış olarak kabul edilmez. Çünkü sevgilinin dudaklarından ve şaraptan vazgeçenlerin güzelliğini kaybedeceğine inanılmaktadır. Bu yüzden şarap kadehini elden düşürmeyip kadeh meşrepli olmak gerekir (Ayrıca bkz. Fehîm K. 15/49; Bâkî G. 340/5):

Leb-i cânâneyi terk eyleme ey tâze cüvân

Devr-i gülde meyi terk etme şenî ola şenî (Necâtî Bey D., 268: G. 261/4)

Gözünden gitmesün bir dem mey-i nâb

Fehîm ol dâimâ peymâne-meşreb (Fehîm D., 328: G. 18/5)

• Şarap içmeye davet etmeleri

Rintlere, sadece kendilerinin şarap içip eğlenmesiyle yetinmez. Çevrelerindeki insanları da müzik eşliğinde eğlenip içmeye, sarhoş olup nalar atmaya davet ederler. Onlara göre birlikte eğlenmekte farklı güzellikler vardır:

Gelin âvâz-ı ney ü çeng ile mey nûş edelim

Salalım âleme âvâze-i mey-hârlığı (Ahmed Paşa Divanı, 88: K. 28/10)

• Şarap meclisinde suyun önemsizliği

Rintlere göre şarap meclisinde suyun hiçbir önemi, lezzeti ve yeri bulunmaz. Hatta bundan dolayı sevgilinin dudaklarınının ab-ı hayata benzetilmesi uygun görülmemiştir:

Vasf-ı lebinde kim anar Âb-ı Hayâtı kim

Mey meclisinde olmaz inen hûş-güvâr âb (Ahmed Paşa Divanı, 102: K. 36/13)

- **Şaraba hürmet edilmesi**

Şaraba hürmet edilmesinin nedeni olarak, şarabın sevgilinin du-
dağına olan benzerliği gösterilmektedir ve bu yüzden şarap el üstünde
tutulmaktadır. Bununla birlikte rintler şaraba hürmet etmenin kesin
hükümle kendilerine vacip kılındığını söylerler. Ayrıca şaraba hürmet
etmeyenlerin şarap içseler bile sarhoş olamayacaklarını dile getirirler:

Lebine benzedüğü için mey-i nâb

El üstünde tutarlar hürmeti var (Necâtî Bey D., 188: G. 86/3)

Nass ile vâcib oldu meyün hürmeti bize

Zâhidlerün elinde ise hürmet etmesün (Necâtî Bey D., 341: G. 427/3)

Olur leb-rîz-i sahbâ mest olmaz hürmetin bilmez

Dil-i rindândan vâsî'dir el-hak mezheb-i mînâ (Ş. Gâlib D., 238: G. 6/3)

Şarabın saygınlığının birdenbire olmadığı, birçok aşamadan geçerek
bu konuma yükseldiği ifade edilerek şarap gibi ilgi bekleyenlerin meyha-
necinin ayakları altında ezilmeyi göze almaları gerektiği belirtilmiştir:

Mey gibi el üzre tutulmak umanlar kendüyi

Pây-mâl-i hıdmet-i pîr-i mugân etmek gerek (Necâtî Bey D., 293:
G. 317/2)

- **Şarap ile geçirilen vaktin hoş görülmesi gerekliliği**

Rintlere göre şarap ile geçirilen vakit, en güzel vakittir ve onlar şa-
rap içmelerinin hoş görülmesi gerektiğini düşünürler:

Mey ü neyle seher demin hoş gör

Ki cihân bu bir iki üç demdür (Necâtî Bey D., 180: G. 66/6)

- **Şarabın yokluğunda ıstırap çekmeleri**

Şarap küplerinin boşalması, rintlerin kahrolmasına neden olur. Bu-
nunla birlikte zahitler, meyhanelerin tenhalaşmasına sevinirler:

Şarâb-ı nâbdan humlar tehî hum-hâneler tenhâ

'Aceb hâliligin buldı riây ehli bu meydânun (Bâkî D., 273: G. 279/6)

- **Rintlerin şarap içemedikleri zamanlar için sitem etmeleri**

Şarap içmenin yasaklandığı günlerde tahammülsüzleşen rintler, şa-
rabı hatırlatacak şeylere karşı olumsuz tepkiler gösterirler:

Bir taraftan dahi ey muğbeçe sen de görünüp
Bize derd olma mübârek ramazân ayında (Nedîm D., 343: G. 133/2)

• **Rintlerin sufilere şarap içmelerinin tavsiye edilmesi**

Rintlerin zahitlere tepki göstermelerinin en önemli nedeni şarap içmelerini engellemeye çalışmalarıdır. Onlara göre zahitlerin perhiz yapmaları, hastalık nedenidir ve zahitler şarap içmeye başlamalıdır. İbadetlerin yüklemiş oldukları sorumlulukları bırakmalarını fakat şaraptan asla vazgeçmemeleri gerektiğini söylerler. Hatta Fehîm'e göre Kevser arzusu yüzünden şarap terk edilmemelidir. Bununla birlikte Bâkî, şarabın verdiği güzelliğin aynısının sunulması şartıyla şarabı terk edebileceğini söyler;:

Sûfiyâ perhîzi ko nûş eyle câm-ı lâle-reng
Âdeme çün her zemân perhîz illet arturur (Necâtî Bey D., 245: G. 208/4)

Rehne ver esbâbı rind ol geçme zâhid bâdeden
Ol sebeble hem halâs ol sıklet-i seccâdeden (Fehîm D., 612: G. 234/1)
Ârzû-yı kevser eyle geçme meyden zâhidâ
Ârif isen geç ümid-i bahşîş-i nâdânedan (Fehîm D., 612: G. 234/3)
Koyalum sâgarı zâhid sana hem-reng olalum
Bize keyfiyyet-i sahbâ gibi bir hâlet bul (Bâkî D., 289: G. 307/3)

• **Şarabın faydalarını inkâr etmemeleri konusunda zahitlerin uyarılması**

Zahitler şarabın faydalarından habersiz oldukları için, şarap ile ilgili olumsuz konuşmaktadırlar. Bundan dolayı Bâkî, zahitleri uyarır, dert ve üzüntüleri gideren şarabın faydalarını inkâr etmemeleri konusunda tavsiyede bulunur:

İnkâr itme sofî şarâbun menâfi'in
Üstâd-ı hikmet öyle buyurmuş kitâbda (Bâkî D., 391: G. 469/3)

• **Şarabı terk eden rintlerin pişmanlığı**

Rintlere göre şarabı terk etmenin sonu pişmanlıktır. Züht ve takva gibi bahanelerin ardına sığınarak şaraptan uzaklaşanlar, yaptıkları yanlış fark edip bundan dönmelidirler:

Terk-i mey ettin ey gönül eyyâm-ı gül gelir
Elbette bu işin çekilir bir nedâmeti (Fuzûlî D., 366: G. 293/2)

Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşmansın ey gönül (Nedîm D., 314: G. 78/2)

Fuzûlî câm-ı mey terkin kılıp zühd ile takvâdan
Kamu dânyâya rûşendir bu kim nâ-dânlığım vardır (Fuzûlî D., 229:

G. 70/5)

- **Rintleri anlayabilmek için şarap içmenin gerekliliği**

Rintler meclisinin sırlarına vakıf olabilmek için şarap içmek gereklidir. Şarap içmeyenler, bu mecliste yer bulamaz:

Mahrem olmaz rindler bezminde mey nûş etmeyen
Ey Fuzûlî çek ayağ ol bezmden yâ çek ayağ (Fuzûlî D., 276 G. 147/7)

- **Binlerce yıl şarap içseler bile sufilerin rintleri anlayamayacağı düşüncesi**

Rintlerin yaptıklarını anlayabilmek için onların yaptıklarını yapmak yeterli değildir. Bu yüzden zahitler, binlerce yıl şarap içseler de rintleri anlayamazlar:

Mezheb-i rindânı bilsün mi Fehîmâ zâhidân
Ben hezârân-sâl mey-nûş olmayınca bilmedüm (Fehîm D., 596: G. 219/5)

3.3. Rint ve Zahidin Şaraba Bakışlarındaki Ayrılık

Rintlerin ve zahitlerin şaraba bakışlarındaki ayrılığın temelinde dinî kurallar, sosyal normlar, gelenek ve görenekler, beklentiler yer alır. Aslında daha önceden de belirttiğimiz gibi ilk ayrılık elest meclisinde yaptıkları tercih ile başlamış, daha sonra bu durum büyük bir mücadele hâline dönüşmüştür.

Zahitler, toplumdaki itibarlarını yükseltmek için dış görünüşleri itibariyle dinî kisvelere bürünmekte ve dinî kuralları önemseyen bir imajla gezinmektedir. Fakat Bâkî'ye göre onlar aslında şarap içmeyi arzulamakta ve bu arzularını kimselere görünmeden gidermektedirler:

Tutarken câmı nâşi gelse tâc u günbed altında
Mey-i gül-rengi pinhân eyle ey sofî habâb-âsâ (Bâkî D.,103: G. 2/7)

Zâhidâ olmaz riyâ mâni' nihâni 'işrete
Gûlsın gâyetde bilmezsin zarâfet n'eydügin (Bâkî D., 315: G. 348/5)

Şarabın keyif ve huzur vermesini, zahitlerin şaraptan uzak durmaları için yeterli bir neden olarak gören Bâkî'ye göre şarap keyif ve huzur vermeseydi zahitler de şaraptan vazgeçmeyeceklerdi:

Sofî kem ider idi meyli ana
Kalbe ger virmese safâ mey-i nâb (Bâkî D.,114: G. 21/3)

Rintlerin şarap içmesi için hiçbir bahaneye ihtiyaç yoktur ve bundan dolayı onlar ısrara gerek duymadan içerler:

Gül gibi bâde-i rengîne ne ibrâm gerek
Zâhidün kanın içerdüm eger ibrâm olsa (Bâkî D., 385: G. 460/3)

Rintler, şarap içmekten; zahitler ibadet etmekten hoşlanır. Fuzûlî'ye göre rintlerin aşk ve şaraba olan bu bağlılıkları iradelerinin dışında gerçekleşmektedir. Yine o, zahitlerin cennetteki huri ve Kevser suyunu arzulamasının, rintlerin vazgeçemediği sâkî ve şaraptan farkı yoktur:

Mey şevki oluptur bana ey şeyh
Geldikçe bu şevk olur ziyâdet ey şeyh
Hoşdur bana mey sana ibâdet ey şeyh
Râyımla değil aşk u irâdet ey şeyh (Fuzûlî D., 431: Rb. 59)

Havz-ı kevserden ki derler Ravza-i Rıdvanda var
Sâkî-i gül-çihre vü câm-ı musaffâdır garaz (Fuzûlî D., 270 G. 140/2)

Rintlerin hayatlarındaki en önemli karakter olan saki şarap içmeyi, zahitler ise kadehi terk etmeyi tavsiye etmektedir. Rintlerin, sakilerin söylemine aykırı davranması mümkün değildir. Bu şekilde rintler tercihlerini şaraptan yana kullanmışlardır:

Câm tut der sâkî-i gül-çihre zâhid terk-i câm
Ey gönül fikr eyle gör kim hansıdır tutmalı pend (Fuzûlî D., 225: G. 64/6)

Ahmet Paşa, riyazete çekilmiş zahitlerin, bin yıl boyunca çile çek-seler bile, şarabın sırlarını keşfedemeyeceklerini ifade eder:

Seb'a-i seyyâle sun sâki k'anun bir keşfine

Zâhid-i murtâz erişmez çekse bin yıl erba'in (Ahmed Paşa Divanı, 76: K. 23/24)

Sonuç

Toplum içinde ve farklı disiplinlerde olumsuz bir tip olarak kabul edilen rint, şairlerin dünyasında anlam ve kavram olarak olumlu bir karşılık bulmuştur. Divan şiirinde görüleceği üzere rintlerin şahsiyetinin tekâmülünde sevgili ve şarap önemli vasıtalar olarak dikkat çekmektedir. Her ne kadar şarap, bireysel ve toplumsal zararları itibariyle dinen haram kılınmışsa da rintlerin hayatlarının vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Rintler, şarabın varlığıyla kimliğini bulmuş, hayata ve topluma şarap sayesinde diğer insanlardan farklı bir şekilde bakmışlardır. Onlar için bir mekânın güzel olup olmamasını sağlayan unsur yine şaraptır. Onlara göre şarap, insanları her türlü sıkıntıdan uzaklaştırır ve bulunduğu ortamın atmosferini olumlu hâle dönüştürür. Bununla birlikte şarap, zahitler ile rintlerin çatışmasında önemli yer tutar. Rintler, dinî emir ve yasakları öne sürerek kendilerinin şarap içmelerine karşı çıkan zahitlerin ikiyüzlülüklerinden ve cesaretsizliklerinden dolayı şarap içilmesine tepki gösterdiklerini düşünmektedir. Rint ve zahidin bakışlarındaki farklılık, şarap ile ilgili beyitlerde daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Çalışma genelinde şahit gösterilen beyitlerde görüleceği üzere onların şaraba yaklaşımları aslında hayata bakışlarını da yansıtmaktadır.

RING AND WINE RELATIONS IN CLASSICAL TURKISH POETRY

Abstract

The rind, one of the most important characters of classical Turkish poetry, was reflected as a type idealized by divan poets and became one of the most important subjects of the ritual divan poetry. Divan poets made statements about the rindâne views, rint type, rint-zâhid conflict. Because they lived a life far from the worry of the world and the Hereafter, they did not pursue any interest in the world and the Hereafter, and they did not bow to anyone. Rinds who opposed all traditions and customs that forced people to act hypocritically put their attitude toward love and drunkenness and continued to walk on their own paths without leaving the happiness of living the moment. In this study, we tried to show how rints approach to wine by giving general information about rind and wine.

Keywords: Classical Turkish poetry, rint, zahit, wine.

Kaynakça

- Akay, H. (2005). İslami Terimler Sözlüğü. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Âsım, A. (2009). Burhân-ı Kâtı Tercemesi. (M. ÖZTÜRK, & D. ÖRS, Dü) İstanbul: TDK.
- Aygün, Z. A. (1993). Bağdatlı Ruhi Divan'ında Rind ve Zahid Tipleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bahadır, S. C. (2012). 16. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinde Şarap Ve Şarapla İlgili Unsurlar. İstanbul.
- Bahadır, S. C. (2014). Şeyhülislam Bir Şairde “Şarap” Kavramı: Şeyhülislam Yahyâ Bey'in “Disünler” Redifli Gazeli. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(30), 44-54.
- Beheştî, M. (HŞ. 1371). Ferheng-i Sabâ. Tahran.

- Bozkurt, N. (2000). İçki. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedis, 21, 455-456. İstanbul: TDV.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (tarih yok). Milliyet Yayınları.
- Canım, R. (1998). Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme. Ankara: Akçağ.
- Çetin, A. (2010). Bir Kavramın Kısa Tarihi: Mahalle Baskısı. Mukaddime(3), 81-92.
- Develioğlu, F. (1990). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara : Aydın Kitabevi.
- Doğan, M. (1996). Türkçe Sözlük. Ankara: İz.
- Ersever, H. (1992). Psikolojik Danışmada Savunma Mekanizmalarının Tanınması ve Şekillendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25(2).
- Etik, A. (1968). Farsça-Türkçe Lügat, . Atilla Ofset Basımevi.
- İnalcık, H. (2011). Has-bağçede Ays u Tarab- Nedimler Şairler Mutribler. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kalkışım, Muhsin (2013), Şeyh Gâlib Dîvânı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Küçük, Sabahattin (2011), Bâkî Dîvânı, TDK Yayınları, Ankara.
- Levend, A. S. (1984). Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Mengi, M. (1985). Divan Şiirinde Rindlik. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Mum, C. (1998). Hâfız-ı Şîrâzî ve Bâkî'de Rindlik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Mum, C. (2004). Halepli Edîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinastar Sözlüğü). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nâcî, M. (1987). Lugat-ı Nâcî. İstanbul: Çağrı.
- Özdemir, H. (1993). Şarabın İcadı ve Dört Vasfı. Türkoloji Dergisi, , XI, 149-150.

- Özdemir, H. (1993). Şarabın İcadı ve Dört Vasfı. *Türkoloji Dergisi*, XI, 149-150.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Cilt 3). İstanbul: MEB.
- Pala, İ. (1992). *Bezm-i Elest*. Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. İstanbul: TDV.
- Pala, İ. (1998). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Ötüken.
- Pürcevâdî, N. (1998). *Can Esintisi İslam'da Şiir Metafiziği*. (H. Kırıl-gıç, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Salahî, M. (1895). *Kâmûs-ı Osmânî*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Sami, Ş. (1317). *Kâmûs-ı Türk* (Cilt 1). İstanbul: Der-Saâdet.
- Sevük, İ. H. (1942). *Edebiyat Bilgileri*. İstanbul.
- Steingass, F. J. (1963). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. London.
- Şişman, B., & Kuzubaş, M. (2007). *Şehname'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri*. İstanbul: Ötüken .
- Şükûn, Z. (1984). *Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ* (Cilt 1). İstanbul: MEB.
- Tarlan, Ali Nihat (1992), *Hayâli Divânı*, Akçağ Yayınevi, Ankara.
- Tarlan, Ali Nihat (1992a), *Ahmed Paşa Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara.
- Tarlan, Ali Nihat (1992b), *NecâtîBeg Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara.
- TDK. (1988). *Türkçe Sözlük* (Cilt 2). İstanbul.
- Tolasa, H. (1983). *Sehî, Latifi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. İzmir: Akçağ.
- Top, M. Ş., Özden, S. Y., & Sevim, M. (2003). *Psikiyatride Yaşam Kalitesi. Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*.
- Uludağ, S. (1991). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Üzgör, Tahir (1991), *Fehîm-i Kadîm* (Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi), AKDITYK AKM Yayını, Ankara.